

Lejla Kargić,
studentica II godine arhitekture na International Burch University u Sarajevu
Prva nagrada na Natječaju Fonda "Bošnjaci" Sarajevo

„Come il Fiume“

Kiša. Autobus za Trst. Pola šest uvečer. "Mi chiamo Alma. Ti voglio bene", ponavljam rečenice iz straha da ih ne zaboravim. Sunce polako zalazi, pružajući posljednje blagodati prije no zaspri. Nakon 1425 dana opsade, straha, gladi, granata, snajpera, bolesti, tuge, užasa, praznine i boli koja je uslijedila – posljednja blagodat.

Noć. Sjedimo uz TV, jedemo kokice i smijemo se. Amra i Senad će večeras prenoćiti kod nas. Mama i babo su sretni, na okupu smo kao prije Amrine udaje. Ona se smješka, oči joj blistaju. „Senad i ja ćemo dobiti bebu!" Majka je grli. Otac briše oči. Ja sam ponosna kao da sam ta koja će nakon devet mjeseci držati svoje dijete u rukama. Beskrajno sam sretna jer ću mu reći: „Ja sam Alma, tvoja tetka." Svirat ću mu, dok još bude u utrobi majčinoj, neka zna samo za ljubav, neka ljepota sazda njegovo biće. Štitit ću ga, kao da je čedo moje, od zlih očiju i nepravde. Bože, neka zna za dobro. Grlim je, moje suze vlaže njene obraze.

Svijeća je dogorjela. Mrak. Kraj mene nema moje sestre, zeta, oca, majke. Nema tog malog bića što već je trebalo doći na svijet. Još prije devet mjeseci, bili smo skupa. Sad sam ja ovdje, u opkoljenom Sarajevu, oni, u Srebrenici i Zvorniku.

Sada, sve je samo noć.

U ambulantu stiže pun kombi ranjenika. Više ne osjećam muku, užas, strah. Činim sve što mogu da pomognem, ali činim to mehanički. Strah me, kakva sam to osoba postala. Na prvoj godini medicine osjećala sam slabost pri izvođenju eksperimenata na pacovima. Sad sam otupila i na ljudske leševe.

Rat. Pratilac čovječanstva. Otimač mladosti. Razarač domovina. Ubica roditelja. Odsječenost od svijeta. Sarajevo pod opsadom. Sjedim gladna, u mračnom podrumu zgrade u ulici NN, slušajući zvuk sirene i zamišljajući sve što smo mogli mi...

Majka i otac bi u ljetna poslijepodneva sjedili na terasi i šutjeli. Zapravo su pričali bez riječi. Kako je to moguće, saznat ću godinama kasnije, u jednom talijanskom gradu. Majka je bila čvrsta, a nježna žena. Jaka i topla, kako samo majka može biti. Spojiti nespojivo, dobiti najbolje. Ukrotiti divljinu, otopiti led, pomiriti dušmane, odgojiti dijete. Majka je kao sunce. Nema bolje, nema druge.

Amra i ja krenule smo u školu klavira kada mi je bilo šest godina. Amra je imala 9, ali je brzo pokazala veći talenat od mene. Bila je nježna i čvrsta. Poput majke. Vježbala je satima. Ja nisam imala tu čvrstinu volje. Postala je učiteljica. Ja sam upisala medicinsku školu. Nijedna se nije odlučila za muziku. Ne znam da li je to dobro ili loše. Sestra me savjetovala mudrim riječima jedne spisateljice „Ljubav je svijet za sebe. Ili si u njoj, u njoj srži, ili van nje, u čežnji."

- Možda ćemo je ovako više voljeti, Alma. Nemoj odustajati! Moraš ići ka njoj, pružiti ruke, pa će ti i čežnja biti slatka... Pa ćeš postojati.

Kad sam bila četvrti razred srednje škole, Amra se udala. Za Senada, inženjera iz Zvornika. Sljedeće godine, upisala sam Medicinski fakultet u Sarajevu. Grad je divan. Majka i otac žive skladno. Sestra čeka bebu. Studentski život je lijep.

A onda moja zemlja postade mala brana velikoj rijeci ludila kojoj ne znaš uzrok ni kraj. Zvuk granata. Poziv majci i ocu. Pucnji snajpera. Prekinuta nastava na fakultetu. Bombardovanje. Sestro, kako si? Sklonište. Strah. Komšinica sa trećeg sprata je jutros poginula. Od snajpera. Izašla je na balkon da prostre opranu odjeću svoje dvogodišnje djevojčice. Čula sam vrisak. Njena kćerka plače. Vidjela sam njeno krvavo, mrtvo tijelo. Veze su prekinute.

Grčevito sam učila iz svojih debelih knjiga, očekujući prekid granatiranja svakog dana, svakog sata. Svake minute sirene i pucnji snajpera ubjeđivali su me u suprotno. Preko noći promijenili se sve. Majka postane glas preko žice, struja naučna fantastika, pjesnik vojnik, dijete čovjek. Probudi me zvuk granate. Ustadoh, zamislih da sam doručkovala, oprala zube i krenula na fakultet. Umjesto toga, ne pojedoh ništa, pastu za zube zamijenih vodom i prijavih se kao medicinska sestra u ambulanti dvije ulice niže. Ranjenici pristižu. Majka, otac, sestra, oni su daleko, a šta ja radim ovdje? Zet, on je vojnik. Bori se. Ja, ja sam medicinska sestra. Borim se. Moje je mjesto ondje gdje najviše mogu pomoći, ubijedih se, trgajući svoje srce od čežnje da vidim voljene.

Iz Sarajeva sam prvi put izašla da bih se sastala sa porodicom. Vidjela sam majku i oca, kakve ih nikada nisam vidjela. Otac šutljiv, majka uplašena. Osjetih se odgovornom, odraslom, sa dvadeset godina! Htjedoh ih uzeti u naručje, sakriti u mojoj maloj studentskoj torbi i otići daleko, daleko, u svemir! „U svemir“, šapatom izgovorih, ošamućena nevjericom držeći majčine mršave ruke – ruke kostura. „Šta kažeš, kćeri?“, upita me, u glasu krijući i strah i bol i muku i neizvjesnost, a pokazujući samo majčinsku toplotu i ljubav. „Ništa“, odvratih tiho, nastavljajući započetu ideju o jedinom spasenju koje je moj intelekt mogao proizvesti u tom trenutku: u svemir, tamo gdje bismo lebdjeli kao ptice, lepršave i slobodne. Umjesto toga, mogla sam samo raširiti ruke i potrčati prema njima. To je bio naš posljednji zagrljaj.

Tri mjeseca kasnije, saznat ću da su ubijeni u našoj porodičnoj kući.

Želim ići, trčati, do iznemoglosti, vrištati, urlati!

Sarajevo pod opsadom. Nemoguće je izaći.

Bol.

Sestra treba da se porodi uskoro. Želim biti s njom. Želim dostići onaj svemir, nedostižan već tako dugo, opustiti se iz ovog grča boli i užasa koji vlada našim bićem! Odlazim u štab. Napuštam grad preko Igmana, a zatim tri dana putujem do Zvornika. Pronalazim njeno naselje. Ne prepoznajem skoro ništa. Susrećem jednu staru ženu koja me hvata za rukav i obraća mi se.

- Sabur, dijete moje, samo sabura imaj.

Slutim zlo. Kakav sabur? Šta se desilo?! Ajša, pedesetogodišnja žena koja kaže da smo se upoznale kada se Amra doselila govori mi drhtavim glasom: „Nikoga nije bilo, ja sam bila kod sina, vratila sam se, a ona je već bila...“

- Ne vjerujem da je mrtva!

- Iskrvarila je na porodu i umrla, nikoga nije bilo da joj pomogne i, umrla je i beba.

Ne vjerujem! Trčim do njene kuće. Kuće nema. Sve je zapaljeno. Odlazim na mezarje. Zar je ovdje tvoj vječni dom, sestro? Ni trideset nisi imala, neka im tvoje crne oči budu vječni mrak.

Sniježni pokrivač prekrpio je livadu ispred naše kuće. Cvijeće se njiše na vjetru a glavice su mu glave ljudske. Majka i otac sjede na terasi, otvaraju usta, ali glasa nema. Na vrhu brda, sjedi Amra i svira klavir. Neka bijela stvorenja sa krilima od svjetlosti miluju njen narastao stomak, govoreći

Kako si nježan i krhak / I kako si lijep i čist / Kao svako dijete kad se rodi / Kosa ti je tek zasvilila i orosila / Kao lišće mlade stabljike u aprilu / Usne su tvoje pupoljak ruže još nerazvijen / Ruke kao plavi nagovještaj zore / Noge o jadrnice kao da i nemaš / To su dva ljiljana samo za tetošenje / Pa kako ćeš u svijet poći tako sitan / Kako nezaštićen tako / (...) Kako si nježan i krhak / A treba da živiš / Treba da živis međ ljudima a riječi nemaš / Treba da živiš međ vucima a zuba nemaš / A kako ćeš tek razlikovati čovjeka i vuka / Vuka i čovjeka / Noge su tvoje dva nježna ljiljana za tetošenje / Al ja cu ti pričati najljepšu priču ovog i onog svijeta / Da budeš spreman za snove / Za pletisanke i nesalice / U srcu tijesnih krugova / U trnju dugih drumova / Usta su tvoja mladi pupoljci / Hraniću te vodicom iz kljuna laste / Da ozubatiš za kletvu na zlotvora / Da progučeš za dobrodušna namjernika / U životu treba mudro da šutiš // Al riječ ako rekneš / Neka bude teška kao svaka istina / Neka bude rečena za čovjeka // Došao si ovdje / Gdje je najnezahvalnije bilo doći / Ovdje gdje je najluđe bilo stići / Ovdje gdje je ipak najjunačkije bilo nići / Jer ovdje se ne živi samo da bi se umrlo / Ovdje se i umire / Da bi se živjelo / (...)

(„Uspavanka“, Mak Dizdar)

Majčine oči uprte u nebo, dlanove diže u visine, pod noktima joj zemlja, majko! zovem te, no glasa nemam, majko! plačem, ne čuješ me. Nemam čvrstinu da bih te dozvala, majko! kriknem... budim se. Postelja mokra od more. Ljetna noć. Zrikavci. Sestro, da li si živa? Ko je u mezaru tvome?! Oprosti mi što povjerovah da te nema na ovom svijetu više, oprosti! Pronaći ću te gdje god da si. Sebi u amanet ostavljam tebe.

Jutro. Autobus za Srebrenicu. Na težak put sam krenula majko. Tražim mrtvu sestru svoju. Jesam li sama na svijetu ili je ostalo krvi i mesa tvog da mi muke olakša i da se ispričamo onom šutnjom očevom i tvojom. Da gledam njene oči, smeđe, tvoje, i ona moje plave, očeve. Stoljeće da mi život traje ne bi mi bilo dosta. Samo jedan tren da potraje, umrijeti ne bih žalila.

Vjetar i sunce. Težak miris napuni mi nozdrve, a u stomaku mučnina. Prvi put nakon rata. Nakon leševa, rastrganih utroba i rasparčane djece. Zaboli me nutrina od pomiješanih slika djetinjstva, tople kiše i majčine pogače; nepreglednog polja nišana bijelih i zlatnih imena. Ademović... Ademović...

Ademović... pedeset puta. Alić... Alić... Alić... pedeset puta. Um mi stade, dah nestade, ima li, Bože, većeg jada od ovoga?

- Želim pokrenuti postupak za ekshumaciju moje sestre. Ukopana je u Zvorniku. Mislím da se ona ne nalazi u mezarú.

- Pređite u sobu broj dvanaest.

Bis'millahir-rah'manir-rahim!
El-hamdu-lillāhi Rabbil - 'ālemīn,
Errahmānir-rahīm,
Māliki jev-middīn.
Ijjāke na'budu ve ijjāke nesteīn.
Ihdi-nessirātal mustekīm,
sirātallezīne en'amte 'alejhim,
gajril-magūdbi'alejhim ve leddāllīn.
Amin!

Stojim nad tvojim mezarom, sestro. Uznemirih ti kosti, iz želje da si živa. Neka ti je vječni rahmet!

Snijeg je počeo da kopni. Golubice bijele lete u jatu iznad brda, a neki glas, toliko lijep da ne dolazi sa ovoga svijeta, šapće milosno i sporo:

Kako si nježan i krhak / I kako si lijep i čist / Kao svako dijete kad se rodi // (...) Ti ćeš živjeti i kad ti se oči sklope / Živjećeš u tvojoj djeci / U tvojoj djeci i djeci njihove djece / Živjećeš / Živjeti / (...) Došao si ovdje / Gdje je najnezahvalnije bilo doći / Ovdje gdje je najluđe bilo stići / Ovdje gdje je ipak najjunačkije bilo nići / Jer ovdje se ne živi samo da bi se umrlo / Ovdje se i umire / Da bi se živjelo / Sada je kraj pjesme / Sada je moje slovo / Cijelo i gotovo / Paji / Baji // Nikad se nećemo rastati mili / Nikada tijelu moga tijela / Nikada dušo moje duše / Nikada / Jer treba da izvot produžiš / Život na zemlji valja da produžiš

Kiša. Autobus za Trst. Pola šest uvečer. "Mi chiamo Alma. Ti voglio bene", ponavljam rečenice iz straha da ih ne zaboravim. Sunce polako zalazi, pružajući posljednje blagodati prije no zaspí. Nakon 1425 dana opsade, straha, gladi, granata, snajpera, bolesti, tuge, užasa, praznine i boli koja je uslijedila – posljednja blagodat.

Došla si, tamo gdje je najnezahvalnije bilo doći, a treba da živiš jer treba da život produžiš. Majka ti je umrla na porodu, tebe donoseći, otac ti poginu mjesec prije tvog rođenja, majka i djed, ubijeni, tetka, u opkoljenom Sarajevu. A ti, pronašla si put od doma za djecu, preko humanitarnog konvoja, do Italije. Obećah tvojoj majci da ću te učiti ljubavi, hraniti pjesmom. Obećah joj da si moj amanet. Jer ti si tijelo njenog tijela i duša njene duše. Pola sam puta prešla. Borila sam se godinu dana da te nađem odavde, iz Bosne. Sada znam da si tamo. Dušo, naše duše.

Trst. Nekad smo išli po farmerke. Nekad. Sjedam na avion za Rim, imam sastanak sa predstavnicom vlasti i službe za prava i zaštitu djeteta. Nakon toga, idem u Milano. Tu ću naći djevojčicu Almu. Nosi ime koje je njena majka napisala na bijeloj peleni kojom je pokrila u pred sabah jednog jutra, dvanaest godina unazad.

„Dici che il fiume trova la via al mare / Che come il fiume giungerai a me / Oltre i confini e le terre assetate / L'amore giungerà, l'amore"'

(„Kažeš da rijeka pronalazi svoj put do mora, i kao rijeka ti ćeš pronaći svoj put do mene, preko granica i žedne zemlje doći će ljubav, ljubav“; „Miss Sarajevo“, U2 i Luciano Pavarotti), pjevamo zajedno dok sviraš na klaviru.

Imaš plave oči. Moje. Djedove. Imaš upornost svoje majke i njene majke, hrabrost Bosanke. Zoveš me Zia. Ja sam tvoja tetka, rekoh ti, kad smo se srele prvi put, prije godinu dana. Sedmi si razred i učim te bosanski, a ti usavršavaš moj talijanski koji sam počela učiti onoga dana kad saznadoh da postojiš, kad mi golubice ispjevaše uspavanku za tebe. Studiram medicinu, a ti završavaš osnovnu školu. Imamo naš dogovor. Kada završiš srednju i tvoja Zia diplomira, vraćamo se u Sarajevo. Želiš da studiraš muziku, želim da pomažem ljudima. Ti si moja ljubav, ti si moja čvrstoća. Ti si moja hrabrost, ti si moj otpor. Ti si moja borba. Ponovo postojimo, otkad koračamo zajedno.